

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.11>

УДК 351.76:347.73:338.24

О. В. Глущенко,

д. е. н., завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5856-3373>

А. В. Хмельков,

к. держ. упр., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5470-604X>

О. Ю. Дячек,

к.е.н., доцент кафедри управління і адміністрування,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7285-6401>

В. Ю. Бабаєв,

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри економічної політики та менеджменту,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8652-2974>

С. О. Громов,

аспірант заочної форми навчання кафедри економічної політики та менеджменту, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9720-0222>

**ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ:
ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ**

O. Hlushchenko,

Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, V. N. Karazin Kharkiv National University

A. Khmelkov,

PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, V. N. Karazin Kharkiv National University

O. Diachek,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management and Administration, V.N. Karazina Kharkiv National University

V. Babaiev,

PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Economic Policy and Management, V.N. Karazin Kharkiv National University

S. Gromov,

PhD student of the Department of Economic Policy and Management, V. N. Karazin Kharkiv National University

FISCAL ASPECTS OF DIGITAL TECHNOLOGIES FOR PUBLIC FINANCE MANAGEMENT

У статті здійснена спроба переосмислення фундаментальних теорем оподаткування у контексті формування парадигми діджиталізації та менеджменту публічних цінностей.

Запропоновано низку висновків та пропозицій щодо трансформації податкової системи цифрової епохи, а також новітніх технологій управління публічними фінансами.

Завдяки впровадженню більш складних податкових систем для більш цілеспрямованого перерозподілу доходу та збору все більш достовірної інформації про економічні результати діяльності платників податків цифрізація може покращити технологію стягнення податків. Таким чином, діджиталізація може дозволити знизити ставки податків, щоб зібрати або

перерозподілити той самий обсяг доходу, який вони отримують за допомогою поточних податкових систем.

Цифровізація піднімає питання щодо захисту приватного життя громадян і якості державних установ. Діджиталізація може підвищити податкові системи, підвищити економічну ефективність і сприяти справедливості в країнах, де верховенство права, добре функціонує демократія та суворі захист приватного життя.

The article attempts to rethink the fundamental theories of taxation in the context of the development of the paradigm of digitalisation and the management of public values.

The authors offer a number of conclusions and proposals for the transformation of the tax system in the digital age and the latest public finance management technologies.

By implementing more sophisticated tax systems to better target income redistribution and collecting increasingly reliable information on the economic performance of taxpayers, digitalisation can improve tax collection technology. As such, digitalisation may allow governments to lower tax rates to collect or redistribute the same amount of revenue as they do through current tax systems.

Digitalisation can provide more data on people's consumption, such as through the use of digital payment methods and a gradual shift away from cash.

It can also help to inform and improve the links between ownership and capital income, including dividends, capital gains, property income, and pension accruals.

Additionally, international registries of asset ownership and capital income can be created to automate and improve international information exchange.

Financial institutions are well-suited to act as third-party reporters of income and wealth to governments. For instance, consumers can report VAT or sales taxes as third parties by using electronic payment information, such as credit and debit cards, thanks to digitalisation. Capital gains can be taxed on a residence basis,

according to international asset and shareholder registries, rather than a source basis. Corporate income tax can be eliminated or used as a dividend tax.

Digitalisation raises questions about the protection of citizens' privacy and the quality of public institutions. It can improve tax systems, increase economic efficiency, and promote equity in countries with a rule of law, well-functioning democracy, and strong privacy protections. However, in countries with high levels of corruption, authoritarian regimes, weak institutions, a weak or non-existent rule of law, and where digitalisation does not guarantee the protection of citizens' privacy, digitalisation may prove to be ineffective.

Ключові слова: *публічні фінанси, місцеві фінанси, механізм управління, публічні послуги, цифрове врядування, цифрові технології, смарт-контракти.*

Keywords: *public finance, local finance, mechanism of administration, public services, digital governance, digital technologies, smart contracts.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фіскальна політика, яка стосується збору та використання ресурсів для стабілізації економічного циклу, досягнення цілей розподілу та забезпечення державних видатків, значною мірою залежить від інформації та технологій, які уряд має та використовує. Під час рецесії та кризи уряди стимулюють економіку, а під час зростання стримують її. Податки є джерелом фінансування оборони заходів соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, інфраструктури та інших потреб. Таким чином, достовірність, своєчасність і деталізація інформації про економічну систему та її суб'єктів, якою володіє уряд, є важливими для розробки та реалізації фіскальної політики. Це стосується активів платників податків, доходів отримувачів соціальної допомоги, затримкою між виробництвом і часом виконання фіскальних операцій.

Діджиталізація змінює форму та провадження фінансової діяльності у публічному секторі, змінюючи збір, обробку та провадження діяльності на

основі інформації. Комп'ютеризація, тобто використання комп'ютерів для виконання людських завдань, стала у фінансовій діяльності такою ж повсякденною справою, як і в решті суспільства. Але тепер вона йде більш глибоко з точки зору процесу діджиталізації. Технології машинного навчання розширили межі діджиталізації ще більше: комп'ютери зі штучним інтелектом тепер можуть самостійно навчатися на основі даних, які їм надаються.

Можливості збору та зберігання даних також значно покращилися завдяки інноваціям. Цифрова революція не залишила жодного куточка світу поза увагою завдяки численним засобам доступу та обміну інформацією. У результаті цифрової революції ринки, суспільства та уряди повинні реагувати на ці постійні зміни та бути адекватними до них.

Діджиталізація дозволяє уряду ефективніше виконувати поточну фіскальну політику — робити те, що він робить зараз, але краще — і, можливо, незабаром розробляти політику по-новому, тобто робити те, чого він зараз не може. Фіскальні органи мають більшу здатність обробляти інформацію, створювати та впроваджувати кращі системи та розробляти більш досконалу політику. Викладені вище факти роблять дослідження цифрових технологій, за допомоги яких можливо покращити якість державного управління актуальним, а напрацювання рекомендацій необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискурс щодо процесу діджиталізації публічних фінансів розгорнувся як у відчизняній та і у закордонній науковій літературі.

Однією з перших публікацій була робота А. Фельшера [1], у якій окреслюються нові кордони прозорості та підзвітності бюджетного процесу у контексті діджиталізації.

Політична економія відкритих бюджетів стала об'єктом наукових досліджень С. Хаграма [2].

Новий погляд на бюджетний процес в епоху діджиталізації привнесли прихильники теорії управління публічними цінностями, зокрема Д. Алфорд та С. Йейтс [3], Дж. Бенінгтон [4], Я. Брайсон, Б. Кросбі та Л. Блумберг [5].

Привертає увагу наукова праця К. Лонга, М. Каджано та Е. Мідлтон у якій розглядається цифрове управління публічними фінансами у якості нової парадигми [6].

Серед українських вчених слід відмітити вагомий науковий внесок Т. Куценко [7] та О. Басюка [8; 9].

Проте аспекти справляння податків як частини бюджетного процесу під час діджиталізації залишаються недостатньо висвітленими як у світовій так і у вітчизняній науковій літературі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Переосмислення фундаментальних теорем оподаткування у контексті формування парадигми діджиталізації та менеджменту публічних цінностей, розробка низки висновків та пропозицій щодо трансформації податкової системи цифрової епохи, а також новітніх технологій управління публічними фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діджиталізація обіцяє покращити технологію стягнення податків. Зокрема, завдяки діджиталізації податкова адміністрація може обробляти більшу кількість інформації про різні економічні результати платників податків, включаючи заробітки, доходи від капіталу, споживчі витрати, подарунки та заповіти. Таким чином, легше знайти платників податків, які ухиляються від сплати податків, використовуючи інформацію з різних джерел. Отже, діджиталізація може зменшити ухилення від сплати податків, якщо покращує технологію примусового стягнення податків. Таким чином, за допомогою тієї ж податкової системи державні доходи зростають.

Діджиталізація може допомогти створити і пов'язати реєстри даних про власність і доходи від капіталу - заощадження, активи, що перебувають у вільному обігу, активи, що перебувають у спільному володінні, власність на житло, пенсії та спадщину. Поєднуючи різні джерела інформації про оподатковане майно, доходи від капіталу та заповідане майно, податкова адміністрація може зменшити кількість випадків уникнення та ухилення від сплати податків. Для перевірки всіх активів і доходів від них потрібна

інформація про власність на житло, яку можна отримати з відповідних реєстрів власності. Податкові органи також можуть отримати відносно легкий доступ до інформації про пенсійні права та пенсійні виплати осіб, які беруть участь у недержавних пенсійних фондах. Таким чином, діджиталізація може допомогти перевірити загальний дохід від капіталу та рівень статків платників податків, а отже, ефективніше оподатковувати доходу від капіталу та власності.

Інформація про доходи від капіталу та володіння активами допомагає урядам виявляти уникнення та ухилення від сплати податків при оподаткуванні доходів від капіталу. Хоча діджиталізація не є обов'язковою для обміну інформацією, вона може суттєво знизити витрати на це, особливо якщо країни будуть обмінюватися фінансовою інформацією автоматично. Наразі 100 країн погодилися автоматично обмінюватися фінансовою інформацією на основі двосторонніх угод про обмін податковою інформацією до 2017 або 2018 року. Цифровізація дозволяє фінансовим установам - банкам, страховим компаніям, інвестиційним фондам, пенсійним фондам тощо - виступати в ролі третіх осіб, які звітують перед урядом про доходи від капіталу та багатство. Крім того, податки на фінансові операції можуть допомогти отримати додаткову інформацію про активи платників податків.

Якщо більшість споживчих транзакцій будуть оцифровані, споживачі зможуть виступати в ролі третьої сторони, яка звітуватиме про сплату ПДВ або податку з продажу. У безготівковій економіці, всі споживчі транзакції будуть цифровими. Тоді можливо було б використовувати електронну платіжну інформацію (наприклад, через платежі дебетовими та кредитними картками) або інформацію про споживання з цифрових платформ, щоб оцінити сукупні продажі окремих фірм. Інформація про продажі окремих компаній може допомогти зменшити ухилення від сплати ПДВ або податку з продажу. Однак підприємства, що ухиляються від сплати податків, мають сильні стимули здійснювати транзакції готівкою, а не в електронній формі. Отже, діджиталізація приносить лише обмежене зменшення ухилення від сплати

податків, якщо великий обсяг споживчих транзакцій залишається в готівковій формі.

Оптимальне оподаткування трудових доходів Нобелівська стаття Дж. Міррліса [10] показує, як інформаційні обмеження визначають неминучий компроміс між справедливістю та ефективністю. Статистична модель Міррліса аналізує оптимальне нелінійне оподаткування трудових доходів. Модель Міррліса можна розглядати в широкому сенсі як теорію оптимального перерозподілу доходів або, ще ширше, як теорію оптимальної держави загального добробуту. Модель Мірліса визначає, як ефективні граничні податкові ставки повинні оптимально змінюватися залежно від доходу. Ефективні граничні ставки податку на трудові доходи включають законодавчо встановлені ставки податку, а також вплив усіх залежних від доходу трансфертів, податкових кредитів, податкових відрахувань та пільг, спрямованих на перерозподіл доходу. Уряд прагне оптимально встановити ефективну граничну ставку податку для кожного рівня трудового доходу. Індивіди відрізняються за своєю здатністю заробляти, яка дорівнює їхній продуктивності за відпрацьований час. Індивіди обирають між вигодами від споживання та витратами на оплату праці. Уряд перерозподіляє дохід від осіб з високими здібностями до осіб з низькими здібностями. Соціальні преференції щодо перерозподілу доходу задаються екзогенно.

Фундаментальним інформаційним обмеженням в моделі Міррліса є те, що і здатність заробляти, і трудові зусилля є приватною інформацією, а отже, не можуть бути перевірені. Дійсно, все, що податкова адміністрація може перевірити - це загальний трудовий дохід, який є продуктом здатності до заробітку та трудових зусиль. Через інформаційні обмеження друга теорема економіки добробуту порушується, оскільки неспотворюючі індивідуальні одноразові податки, що базуються на здатності до заробітку, не можуть бути реалізовані. Уряд може перерозподіляти доходи лише через нелінійну шкалу оподаткування трудових доходів, яка не має викривлень. Оподатковуючи трудові доходи, податкова адміністрація не лише перерозподіляє ренту від

здатності до заробітку, але й плоди трудових зусиль. Таким чином, перерозподіл доходів викривлює стимули до праці.

Дж. Міррліс теоретично виводить оптимальну нелінійну шкалу прибуткового податку. Оптимальна гранична ставка податку в кожній точці розподілу доходу встановлюється таким чином, щоб граничні вигоди розподілу від вищої граничної ставки податку дорівнювали відповідним граничним безповоротним втратам від викривлення трудових зусиль. Дослідження показали, що оптимальна шкала оподаткування, як правило, має U-подібну форму доходу. Економічна логіка, що стоїть за U-подібною формою, полягає в наступному. Перерозподільчі вигоди від встановлення вищої граничної ставки податку при певному рівні доходу завжди зменшуються зі зростанням доходу. Інтуїтивно зрозуміло, що підвищення граничної ставки податку дає менше додаткової податкової прогресії, якщо ставка підвищується на вищому рівні доходу. Підвищення податку на вищому рівні доходу дає менші надходження, ніж підвищення ставки податку на нижчому рівні доходу.

Важливе розуміння потенціалу цифровізації впливає безпосередньо з роботи Дж. Міррліса: цифровізація не має жодного потенціалу для покращення податкової системи згідно з припущеннями концепції Міррліса. Якщо здатність заробляти (трудові зусилля) принципово не піддаються перевірці, як припускає Міррліс, то цифровізація не може змінити це фундаментальне інформаційне обмеження: здатність заробляти і трудові зусилля залишаються неперевіреними навіть у повністю оцифрованому світі. Отже, діджиталізація не здатна пом'якшити компроміс між справедливістю та ефективністю. Інший спосіб інтерпретувати це полягає в тому, що якщо перерозподіл доходів оптимізується за допомогою нелінійного податку на трудові доходи, уряд повністю використовує всю наявну інформацію про трудові доходи платників податків.

Більше того, діджиталізація не може сприяти покращенню адміністрування податків, оскільки адміністрування податків і так вважається досконалим. Тобто, в моделі Дж. Міррліса трудові доходи вважаються такими, що повністю піддаються перевірці.

Модель оптимального прибуткового оподаткування Мірліса не може бути легко застосована до країн, що розвиваються, де податковий контроль, як правило, занадто слабкий, щоб перевірити трудові доходи. Тому більшість країн, що розвиваються, значною мірою покладаються на податки на споживання для збільшення надходжень або перерозподілу доходів. Діджиталізація може допомогти пом'якшити компроміс між справедливістю та ефективністю, якщо зароблений дохід не може бути підтверджений, і податкова адміністрація змушена оподатковувати споживання.

Системи електронних транзакцій та технології біометричної ідентифікації можуть допомогти запровадити неіндивідуалізований одноразовий трансферт на додаток до податку на споживання. Таким чином, діджиталізація дозволяє запровадити прогресивний податок на споживання замість пропорційного податку на споживання, навіть якщо дохід не піддається перевірці та не оподатковується. Таким чином, прогресивний податок на споживання може перерозподіляти більше доходу за тих самих ставок податку на споживання, або ж можна встановити нижчі ставки податку на споживання для того самого обсягу перерозподілу доходу.

Таким чином, діджиталізація може покращити перерозподільчі можливості системи товарного оподаткування. Багато країн також покладаються на диференційовані податки на товари для перерозподілу доходів, наприклад, через низькі ставки ПДВ на товари першої необхідності. За відсутності податку на прибуток така політика може бути бажаною з перерозподільчих міркувань. Однак, якщо податкова система дозволяє неіндивідуалізований одноразовий трансферт, окрім лінійних податків на споживання, уряд міг би оптимально зменшити залежність від низьких ставок ПДВ для перерозподілу доходів. Таким чином, податкова адміністрація могла б організувати більший перерозподіл доходів через лінійний податок на споживання, доповнений одноразовим компонентом, що дозволило б уникнути викривлень, пов'язаних з диференційованими податками на споживання, наприклад, низькими ставками ПДВ.

Формалізована модель оптимального нелінійного прибуткового оподаткування Мірліса розглядає лише два товари (споживання та дозвілля), а податкова адміністрація отримує лише один сигнал про здатність до заробітку: трудовий дохід. Однак у реальному світі індивіди можуть робити набагато більше виборів: вони обирають між різними споживчими благами одночасно, між споживанням у різні моменти часу (їхні заощадження), вони обирають, як заощаджувати (вибір портфеля), інвестиції в освіту тощо. Більше того, люди можуть відрізнитися не лише своєю здатністю заробляти: їхні уподобання, такі як перевага різних товарів (оренда житла, охорона здоров'я), часові переваги (заощадження чи запозичення) або нехіть до ризику.

Виникає питання: як слід оптимізувати податкові системи, коли люди мають вибір між кількома товарами і можуть відрізнитися за своїми уподобаннями? І чи може діджиталізація допомогти поліпшити компроміс між справедливістю та ефективністю в податкових системах, які оподатковують різні споживчі товари та споживання в різні періоди?

Відправною точкою в теорії оптимального оподаткування товарів є теорема Аткинсона-Стігліца (AS) [11], яка визначає умови, за яких уряд може організувати весь бажаний перерозподіл доходів за допомогою лише нелінійного податку на трудові доходи, не вдаючись до диференціації податків на товари. Теорема AS є важливим орієнтиром. Якщо немає необхідності диференціювати податки на товари, то весь перерозподіл можна здійснювати через нелінійні прибуткові податки. За умови досконалого забезпечення сплати прибуткового податку, як передбачає теорема AS, немає потреби в товарному оподаткуванні взагалі.

Точно таких самих економічних результатів можна досягти, встановивши єдині податки на товари на нульовому рівні і пропорційно скоригувавши податок на трудові доходи. Як тоді оптимально розподілити податки між податками на трудові доходи та споживання?

За умов теореми AS, різниця між податками на дохід і споживання є несуттєвою. На практиці, однак, опора на податки на дохід і на споживання,

ймовірно, пов'язана з проблемами примусового стягнення податків. Теорема AS показує, що податки на товари повинні бути однаковими, якщо:

1. індивіди відрізняються лише своєю здатністю до заробітку;
2. здатність до заробітку впливає лише на трудовий дохід;
3. індивіди мають однакові переваги щодо різних товарів;
4. корисність від товарів слабо відокремлюється від корисності дозвілля.

Слабка відокремленість означає, що готовність пропонувати працю не залежить від того, як індивіди воліють витратити свій дохід. Зокрема, попит на товари є ідентичним для всіх індивідів, які отримують однаковий дохід. Таким чином, попит на товари не розкриває більше інформації про здатність до заробітку, ніж та, що вже міститься в трудових доходах.

Диференційовані податки на товари не можуть перерозподілити більше доходу, ніж нелінійний прибутковий податок, але, крім того, викривляють попит на товари. Інший (але еквівалентний) спосіб розглянути теорему AS полягає в тому, що слабка відокремлюваність означає, що всі товари однаково доповнюють працю або дозвілля, оскільки попит на товари є однаковим для всіх, хто має однаковий заробіток. Отже, диференційовані податки на товари не можуть пом'якшити викривлення пропозиції праці, оподатковуючи товари, які доповнюють дозвілля або доповнюють роботу, за вищими /нижчими ставками, а лише викривляють попит на товари.

За умов теореми AS, цифровізація не обіцяє покращення існуючої податкової системи, оскільки весь перерозподіл має здійснюватися через нелінійний податок на трудовий дохід. Як зазначалося вище, цифровізація не має перспектив в умовах моделі Міррліса, в якій є лише два товари споживання та дозвілля. Наслідком цього результату є те, що діджиталізація також не обіцяє покращити існуючі податкові системи в рамках моделі Аткинсона і Стігліца з кількома товарами, якщо умови теореми AS дійсно застосовуються. За цих умов соціально оптимальним є організація всього перерозподілу через нелінійний прибутковий податок, а товарні податки є зайвими. Отже, будь-яка

обіцянка цифровізації покращити компроміс між справедливістю та ефективністю ґрунтується на порушенні теореми AS.

Оптимальні податки на товари повинні бути нелінійними і залежати від індивідуального попиту на товари. Звичайно, диференціація податків на товари - чи то з міркувань перерозподілу, чи з міркувань ефективності - завжди має певну ціну у вигляді викривленого попиту на товари.

Яким чином діджиталізація впливає на встановлення оптимальних податків на сировинні товари за умови, що диференціація податків на сировинні товари дійсно є бажаною? Нелінійне оподаткування товарів вимагає, щоб уряд міг перевірити індивідуальний попит на товари. Діджиталізація може бути особливо корисною, якщо вона допомагає збирати інформацію про індивідуальне споживання, як зазначалося вище. Якби всі споживчі транзакції можна було перевірити, наприклад, через електронні платіжні системи, то можливо було б стягувати індивідуалізовані нелінійні податки на споживання. Важливими прикладами таких товарів є вода, електроенергія та газ.

Діджиталізація може доповнити існуючі системи оподаткування товарів, уможливаючи нелінійні податки на індивідуальний попит на товари, що піддаються перевірці. Нелінійні податки на товари перерозподіляють доходи з меншими витратами на ефективність, ніж лінійні податки на товари - за умови, що індивідуальний попит на товари можна перевірити.

Податок на прибуток підприємств, ймовірно, є найбільш дискусійним податком у більшості сучасних податкових систем. Дійсно, теорія оптимального оподаткування не надає надійного економічного підґрунтя для оподаткування доходу від капіталу у джерела. Оподаткування доходу від капіталу у джерела заважає ефективності виробництва, оскільки спотворює рішення фірми щодо інвестицій, боргового навантаження та розміщення виробництва. Неefективності виробництва бажано уникати, навіть у не найкращих умовах з викривленим оподаткуванням.

Мабуть, найважливішим завданням податку на прибуток підприємств є "підтримка" податку на доходи фізичних осіб. Податківцям складніше

оподатковувати кожного акціонера індивідуально податком на доходи фізичних осіб, ніж оподатковувати компанії, які виплачують дивіденди багатьом різним акціонерам. Крім того, оподаткування акціонерів в індивідуальному порядку є складнішим у фінансово глобалізованому світі, де фізичні особи мають свої активи в багатьох країнах. Отже, якщо оподаткування доходів від капіталу за принципом резидентства є надто складним або дорогим для впровадження, то оподаткування у джерела може бути єдиним способом оподаткування доходів від капіталу.

Діджиталізація може мати великі перспективи для прямого оподаткування акціонерів, якщо будуть створені міжнародні реєстри, в яких буде зібрана інформація про всі активи та доходи від активів. Якщо індивідуальні доходи від капіталу можуть бути перевірені, то дохід від капіталу можна буде оподатковувати за принципом резидентства, а не за принципом джерела. Більше того, якщо активи та доходи від капіталу реєструвати в цифровому вигляді, можна досягти значного покращення збирання податків. Податок на прибуток підприємств, можливо, більше не буде потрібен для підтримки податку на доходи фізичних осіб.

У найбільш радикальній формі податок на прибуток підприємств може бути повністю скасований. Як альтернатива, податок на прибуток підприємств можна використовувати як податок на дивіденди, як це було задумано при його запровадженні.

Цифровізація дозволяє створювати та пов'язувати реєстри даних про багатство та доходи від капіталу - заощадження, активи, що перебувають у вільному обігу, активи, що перебувають у тісному володінні, власність на житло, пенсії, а також спадщина. Таким чином, діджиталізація дає змогу запровадити систему подвійного оподаткування, в якій "комплексний" дохід від капіталу та багатство можуть бути пов'язані та симетрично оподатковані за єдиним загальним режимом для доходу від капіталу: "синтетичний податок на дохід від капіталу". За такого режиму весь дохід від капіталу додаватиметься та оподатковуватиметься за єдиною шкалою. Бажано, щоб ця шкала передбачала

фіксовану ставку податку, яка застосовується до всіх доходів від капіталу понад певний неоподатковуваний мінімум. Така податкова зміна бажана для зменшення податкового арбітражу та підвищення ефективності і справедливості нинішніх систем оподаткування доходів фізичних осіб. Єдина ставка для всіх джерел доходу від капіталу усуває арбітраж між усіма джерелами доходу від капіталу, в часі та між фізичними чи юридичними особами. Більше того, розподіл капіталу та ризиків більше не буде викривленим. Нарешті, буде легше досягти оптимального поєднання податків на доходи від праці та капіталу.

Цифровізація може дозволити впроваджувати більш досконалі податкові системи, які покращують компроміс між справедливістю та ефективністю. Якщо податкові системи стають складнішими та досконалішими, як зазначається в різних політичних пропозиціях, зростають витрати на податковий контроль та дотримання податкового законодавства. Пов'язане з цим занепокоєння полягає в тому, що податкові системи стануть менш прозорими і складнішими для розуміння платниками податків. Діджиталізація також може бути корисною для того, щоб зробити податкові системи більш прозорими та зрозумілими. Наприклад, діджиталізація може допомогти платникам податків отримати прямий доступ до своїх податкових декларацій. Крім того, податківці можуть надавати складні онлайн-калькулятори податкових пільг, щоб допомогти окремим платникам податків у фінансовому плануванні. Крім того, як зазначалося вище, діджиталізація потенційно також знижує витрати на податковий контроль та дотримання податкового законодавства. Отже, діджиталізація може потенційно уможливити створення більш складних податкових систем.

Тим не менш, немає жодних гарантій того, що складніші податкові системи є соціально бажаними. Витрати, пов'язані з більшою складністю, завжди потрібно порівнювати з вигодами для добробуту від кращих податкових систем з точки зору компромісу між справедливістю та ефективністю. Тільки якщо витрати, пов'язані з вищою складністю і, як наслідок, недостатньою

прозорістю, є достатньо низькими, запровадження більш складних і досконалих податкових схем буде соціально бажаним.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Цифровізація може вдосконалити технологію стягнення податків завдяки збору все більш достовірної інформації про економічні результати діяльності платників податків, а також покращити компроміс між справедливістю та ефективністю завдяки впровадженню більш складних податкових систем для більш цілеспрямованого перерозподілу доходу. Таким чином, діджиталізація потенційно дозволяє урядам знизити ставки податків, щоб зібрати той самий обсяг надходжень або перерозподілити той самий обсяг доходу, що й у нинішніх податкових системах.

У статті визначено низку висновків щодо вдосконалення технології податкового адміністрування:

1. Діджиталізація може надати більше інформації про індивідуальне споживання, наприклад, завдяки більш широкому використанню цифрових методів оплати та поступовій відмові від готівкових платежів.

2. Цифровізація може допомогти отримати інформацію та покращити існуючі зв'язки між власністю та доходами від капіталу (відсотки, дивіденди, приріст капіталу, дохід від власності, пенсійні нарахування).

3. Міжнародний обмін інформацією можна зробити автоматизованим і вдосконалити шляхом створення міжнародних реєстрів власності на активи та доходів від капіталу.

4. Діджиталізація дозволяє фінансовим установам краще діяти як третя сторона, що звітує про доходи від капіталу та багатство.

5. Цифровізація дозволяє споживачам виступати в ролі третіх осіб, які звітують про ПДВ або податок з продажу, наприклад, використовуючи електронну платіжну інформацію (наприклад, платежі дебетовими та кредитними картками).

6. Міжнародні реєстри власників активів та акціонерів дозволяють оподатковувати доходи від капіталу за принципом резидентства, а не за

принципом джерела. Податок на прибуток підприємств можна використовувати як податок на дивіденди або взагалі скасувати.

7. Об'єднавши інформацію про всі активи та доходи від капіталу, можна запровадити систему подвійного оподаткування, за якої всі доходи від капіталу та власність пов'язуються та оподатковуються за єдиною шкалою: синтетичним податком на доходи від капіталу.

8. У країнах, що розвиваються, біометрична ідентифікація та системи електронних транзакцій можуть дозволити запровадити прогресивні податки на споживання, що зменшить потребу в низьких ставках ПДВ на товари першої необхідності для перерозподілу доходів.

Цифровізація піднімає питання про якість державних інституцій та захист приватного життя громадян. Діджиталізація може покращити податкові системи, підвищити економічну ефективність і сприяти справедливості в країнах з якісними інститутами, добре функціонуючою демократією, дотриманням верховенства права і суворим захистом приватного життя громадян. Проте цифровізація може виявитися контрпродуктивною в країнах з поганими інституціями, високим рівнем корупції, авторитарними режимами, слабким верховенством права або взагалі відсутністю верховенства права і захисту приватного життя громадян.

Література

1. Fölscher A. Budget transparency: New frontiers in transparency and accountability. London: Open Society Foundation; 2010. 59 p. URL: https://www.transparency-initiative.org/wp-content/uploads/2017/03/budget_transparency_final1.pdf

2. Khagram S., ed. Open budgets: The political economy of transparency, participation, and accountability. Washington, DC: Brookings Institution Press; 2013. 275 p.

3. Alford, J., and S. Yates. 2014. "Mapping Public Value Processes." *International Journal of Public Sector Management* 27 (4): 334–352.

4. Benington J., (2015). Public value as a contested democratic practice. In Bryson J, Crosby B and Bloomberg L Creating public value in practice. Boca Raton, FA: Taylor and Francis.
5. Bryson, J. M., B. C. Crosby, and L. Bloomberg. 2014. "Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management." *Public Administration Review* 74 (4): 445–456.
6. Long, C., Cangiano, M., Middleton, E., et al. (2023) Digital public financial management: An emerging paradigm. ODI Working Paper. London: ODI (www.odi.org/en/publications/digital-public-financial-management-an-emerging-paradigm/).
7. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 62–66.
8. Басюк О. П. Рекомендації до впровадження технологій розподіленого реєстру (блокчейн) у публічний сектор України на основі світового досвіду. *Актуальні проблеми державного управління*. 2023. № 1 (62). С. 131–154. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-1-08>
9. Басюк О. П. Цифрові технології в оптимізації бюджетного процесу: кращий світовий досвід та висновки для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. No 1 (60). С.116–131. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-1-08>.
10. Mirrlees, James A. 1971. "An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation." *Review of Economic Studies* 38 (2): 175–208.
11. Atkinson, Anthony B., and Joseph E. Stiglitz. 1976. "The Design of Tax Structure: Direct versus Indirect Taxation." *Journal of Public Economics* 6 (1–2): 55–75.

References

1. Fölscher, A.; (2010), Budget transparency: New frontiers in transparency and accountability, Open Society Foundation, London, available at: https://www.transparency-initiative.org/wp-content/uploads/2017/03/budget_transparency_final.pdf (Accessed 25 Feb 2024).

2. Khagram, S. (2013), *Open budgets: The political economy of transparency, participation, and accountability*, Brookings Institution Press, Washington, DC.
3. Alford, J., and Yates, S. (2014), “Mapping Public Value Processes.”, *International Journal of Public Sector Management*, vol. 27 (4), pp. 334–352.
4. Benington, J., (2015), “Public value as a contested democratic practice”, *Creating public value in practice*, Taylor and Francis, Boca Raton, USA.
5. Bryson, J. M., Crosby, B. C. and Bloomberg, L. (2014), “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”, *Public Administration Review*, vol. 74 (4), pp. 445–456.
6. Long, C., Cangiano, M. and Middleton, E. (2023), *Digital public financial management: An emerging paradigm*, ODI Working Paper, London, available at: www.odi.org/en/publications/digital-public-financial-management-an-emerging-paradigm/ (Accessed 25 Feb 2024).
7. Kutsenko, T. F. (2016), “Public finance in Ukraine: content and structure considering current tendencies of development”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 62–66.
8. Basiuk, O. P. (2023), “Recommendations for implementing distributed ledger technology (blockchain) in the public sector of Ukraine based on global experience”, *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1 (62), pp. 131–154. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-1-08>
9. Basiuk, O. P. (2022), “Digital technologies in optimization of the budget process: best international experience and conclusions for ukraine”, *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1 (60), pp. 116–131. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-1-08> .
10. Mirrlees, J. A. (1971), “An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation”, *Review of Economic Studies*, vol. 38 (2), pp. 175–208.
11. Atkinson, A. B., and Stiglitz, J. E. (1976), “The Design of Tax Structure: Direct versus Indirect Taxation”, *Journal of Public Economics*, vol. 6 (1–2), pp. 55–75.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2024 р.